

**Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

**Військово-юридичний інститут,
кафедра цивільного права № 2**

Мельник С.М, Фівкін П. М., Явор О.А., Музика Т.О.

**«Реалізація житлових прав військовослужбовців
та членів їх сімей»**

**методичний посібник для курсантів (студентів)
Військово- юридичного інституту зі спеціальності «Право»**

Харків – 2020

Мельник С.М., Фівкін П.М., Явор О.А., Музика Т.О. «Реалізація житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей» методичний посібник для курсантів (студентів) Військово-юридичного інституту зі спеціальності «Право» Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого м. Харків Видання ., 2020. 60 с.

Методичний посібник для вивчення дисципліни “Реалізація житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей” розроблений для курсантів (студентів) зі спеціальності «Право» згідно з вимогами Болонського процесу та відповідає навчальній програмі у вищих навчальних закладах. Методичний посібник містить систему організаційно-методичних заходів, які сприяють засвоєнню знань та формуванню навичок із зазначеної дисципліни.

Рецензенти:

д.ю.н., професор кафедри права Національної безпеки та правової роботи Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Даньшин М.В.

д.ю.н., заступник директора з наукової роботи НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака, професор, член-кореспондент НАПрН України Галянтич М. К.

***Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Протокол № 14 від 11 вересня 2020 р.***

© Мельник С.М., Фівкін П.М. Явор О.А., Музика Т.О.

ЗМІСТ

Передмова	4
Навчально-тематичний план дисципліни	10
Основні критерії оцінювання знань курсантів (студентів)	12
Програма навчальної дисципліни “Реалізація житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей ”	15
Плани практичних занять та завдання для самостійної роботи з курсу “ Реалізація житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей ”	20
Методичні рекомендації з написання курсових робіт	34
Орієнтовні питання підсумкового контролю знань	38
Рекомендована література	41

ПЕРЕДМОВА

Соціальні проблеми сучасних Збройних Сил України в їх правовому та соціологічному вимірі потребують постійної уваги, оскільки військовослужбовці є особливою соціально-професійною спільнотою, на яку покладаються надзвичайно важливі соціальні функції щодо оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Від ступеня розв'язання соціальних проблем сучасних Збройних Сил України залежить ефективність службової діяльності військовослужбовців, процеси розвитку військ, навчання та виховання особового складу.

Питання правового регулювання інституту забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей житлом є дуже важливими для розвитку будь-якої країни.

Держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення на підставах, у порядку і відповідно до вимог, встановлених нормативно-правовими актами; військовослужбовці строкової та члени їх сімей, які проживають разом з ними, забезпечуються службовими жилими приміщеннями, що повинні відповідати вимогам житлового законодавства; у разі відсутності службового жилого приміщення військовослужбовці, які не перебувають у шлюбі, розміщуються безплатно в спеціально пристосованих казармах у розташуванні військової частини, а сімейні - у сімейних гуртожитках; для військовослужбовців, які не розміщені в спеціально пристосованих казармах або сімейних гуртожитках, військова частина зобов'язана орендувати житло для забезпечення ним військовослужбовця та членів його сім'ї або за бажанням військовослужбовця виплачувати йому грошову компенсацію за піднайом (найом) жилого приміщення; за військовослужбовцями, які вступили на військову службу за контрактом, зберігається право на жилу площу, яку вони займали до вступу на військову службу. Вони не можуть бути зняті з обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, за

попереднім місцем проживання; військовослужбовцям, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та членам їх сімей надаються жилі приміщення для постійного проживання або за їх бажанням грошова компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення. Такі жилі приміщення або грошова компенсація надаються їм один раз протягом усього часу проходження військової служби за умови, що ними не було використано право на безоплатну приватизацію житла.

Проблема забезпечення житлом військовослужбовців Збройних Сил не втрачає актуальності протягом всього періоду незалежності України. Це зумовлено фінансовими, правовими та організаційними аспектами житлового будівництва та ефективного розподілу житла.

Предметом житлового права України – є правовідносини, які виникають у разі: забезпечення житлом, користування державним, колективним та приватним житловим фондом; обміну приміщень; приватизації; користування службовими житловими приміщеннями та гуртожитками; виникнення та припинення права власності на житло; переведення житлового фонду в не житловий; утримання житлового фонду; користування прибудинковою територією; виселення громадян; захисті житлових прав і свобод.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є житлові відносини щодо умов і порядку укладання договорів з придбання та розпорядження житлом військовослужбовцями та членами їх сімей, а також житлові відносини спрямовані на забезпечення належного користування житлом, забезпечення схоронності і ремонту житлового фонду. Впровадження альтернативних шляхів розв'язання житлової проблеми військовослужбовців та членів їх сімей вимагає оцінки рівня потенційної підтримки військовослужбовця, та його готовності до участі в проектах, пропонувані державою.

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення житлового права базується на засвоєнні курсантами (студентами) таких дисциплін, як: теорія держави і права, конституційне право, адміністративне право, цивільне право. Житлове право як навчальна дисципліна тісно пов'язана з такими інститутами цивільного права як: договір найму житлового приміщення; приватизація; договір купівлі-продажу нерухомого майна тощо. Зв'язок житлового права існує і з цивільним процесуальним правом, оскільки в судовому порядку вирішуються справи щодо надання особі права на проживання в житловому приміщенні, право на оскарження в суді рішень, дій або бездіяльності органів держави, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Способи захисту права громадян на житло вказуються у нормах, що регулюють ті чи інші види житлових правовідносин або встановлюють відповідальність за порушення житлового законодавства.

Метою навчальної дисципліни «Реалізація житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей» є формування у курсантів (студентів) предметних компетентностей у сфері здійснення та захисту житлових прав військовослужбовцями та членами їх сімей, опанування системи знань, вмінь та навичок у сфері житлових правовідносин, розуміння їх об'єкта та змісту, визначення правового статусу військовослужбовців та членів їх сімей як учасників житлових правовідносин, надання цілісного уявлення про житлові права та обов'язки військовослужбовців та членів їх сімей та правові стандарти, їх дотримання в сучасному цивільному та житловому законодавстві, законодавстві про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей, а також визначення системи заходів юридичної відповідальності в разі порушення житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей.

Завдання вивчення дисципліни є: ознайомити курсантів (студентів) з проблемами правового регулювання житлових правовідносин та основними джерелами, необхідними для його вивчення; ознайомити з принципами та методами даного інституту і навчити використовувати їх зміст при вирішенні

конкретних правових питань; навчити застосовувати теоретичні положення на практиці; дати чітке уявлення про суб'єктів житлових відносин та їх види; розкрити правову природу договорів в житловій сфері; сприяти належному вивченню питань відповідальності та захисту житлових прав тощо.

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми курсанти (студенти) повинні:

знати:

- основні проблеми науки житлового права;
- основні джерела, необхідні для вивчення житлових правовідносин;
- принципи та методи житлового права;
- поняття, елементи житлових правовідносин;
- поняття, види та правовий статус військовослужбовців та членів їх сімей як суб'єктів житлових правовідносин;
- поняття, види об'єктів житлових правовідносин;
- особливості надання військовослужбовцям та членам їх сімей жилих приміщень у будинках державного та комунального житлових фондів;
- правову природу договорів щодо користування житлом, набуття права власності на житло тощо;
- прецедентну практику Європейського суду з прав людини під час судового захисту житлових прав громадян;
- механізм захисту суб'єктами житлового права своїх прав та інтересів, цивільно-правові способи захисту житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей тощо.

уміти:

- використовувати знання з житлового права у вирішенні професійних завдань;
- застосовувати принципи та норми житлового права;
- дати юридичну оцінку житловим правовідносинам;

- тлумачити житлово-правові норми чинного законодавства України та використовувати роз'яснення вищих судових та інших органів у процесі застосування норм права;
- складати документи, що опосередковують реалізацію житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей ;
- вирішувати справи, пов'язані з охороною житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей ;
- раціонально використовувати житло та забезпечувати захист житлових прав громадян;
- правильно застосовувати набуті теоретичні знання та норми чинного житлового законодавства України при вирішенні конкретних справ, що виникають у практичній діяльності різних державних органів чи окремих громадян, у їх взаємовідносинах;
- вміти у належній формі викласти результати проведеної роботи – скласти проект рішення чи відповіді відповідного державного органу, заяви громадян (наприклад, з метою одержання інформації про стан та плани, проекти розвитку, реформування житлово-комунального господарства відповідного населеного пункту) тощо;
- сприяти забезпеченню дотримання житлового правопорядку, реалізації житлових прав особи, вирішувати питання взяття на квартирний облік та надання житла у державному, громадському житлових фондах і т.д.;
- знаходити необхідні правові норми, що вміщуються у великому масиві нормативно-правових актів житлового законодавства, а також у актах інших суміжних галузей законодавства для застосування у конкретній професійній ситуації;
- узагальнювати практику застосування житлового законодавства та робити відповідні висновки;
- вміти оцінювати правові ситуації та запобігати невиконанню вимог актів законодавства, інших нормативних документів у Збройних Силах України військовослужбовцями та працівниками під час виконання

покладених на них завдань і функціональних обов'язків щодо здійснення та захисту житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей.

Курс дисципліни передбачає різноманітні *форми навчання*: лекції, практичні заняття, колоквіуми, ділові ігри, консультації; індивідуальні навчально-дослідні завдання; самостійна робота курсантів (студентів).

Формування предметних компетентностей навчальної дисципліни має сприяти досягненню результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою другого (магістерського) рівня (базова компонента).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ
«Реалізація житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей»

№	Модуль/ назва	Кількі сть кредитів ECTS	Всього годин	Аудиторні заняття (контактні)				Самостійна робота курсанта (студента)
				Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Інші види занять	
1	Модуль 1. Правове регулювання житлових праввідносин за участю військово- службовців та членів їх сімей	1,5	45	10	10	–	–	25
2	Модуль 2 Реалізація житлових прав військовослуж бовців та членів їх сімей	1,5	45	10	10	–	–	25
Ра зо м:		3	90	20	20			50

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

3 семестр

лекції – 20 годин; практичні заняття – 20 годин; консультації – 50 годин.

№ з/п	Тема	Всього годин	У тому числі		
			лекції	практичні заняття	консультації
Модуль 1. Правове регулювання житлових правовідносин за участю військовослужбовців та членів їх сімей					
1	Загальна характеристика житлових правовідносин.	9	2	2	5
2	Джерела житлового права .	9	2	2	5
3	Особливості правового статусу військовослужбовців та членів їх сімей як суб'єктів житлових правовідносин.	9	2	2	5
4	Загальні принципи організації квартирної обліку для військовослужбовців та членів їх сімей.	9	2	2	5
5	Забезпечення житлом військовослужбовців в будинках державного, комунального та приватного житлового фонду.	9	2	2	5
Модуль 2. Реалізація житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей					
6	Позитивні обов'язки держави щодо реалізації житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей.	9	2	2	5
7	Договірні підстави виникнення права користування та права власності на житло.	9	2	2	5
8	Реалізація права на житло військовослужбовцями та членами їх сімей.	9	2	2	5
9	Цивільно-правові способи захисту житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей.	9	2	2	5
10	Відповідальність у разі порушення житлових прав	9	2	2	5

	військовослужбовців та членів їх сімей. Урахування прецедентної практики Європейського суду з прав людини під час судового захисту житлових прав громадян				
	Усього:	90	20	20	50

ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ КУРСАНТІВ (СТУДЕНТІВ)

Протягом семестру курсанти (студенти) вивчають 2 модулі з дисципліни. Після виконання кожного модуля (лекції, практичні заняття) здійснюється поточний контроль у вигляді письмової роботи, що включає тестування та розв'язок практичних завдань. Курсанти (студенти), які не відвідували лекції або не в повному обсязі виконали завдання для самостійної роботи, до поточного контролю за змістовий модуль не допускаються.

Оцінювання навчальних досягнень та практичних навичок курсантів (студентів) здійснюється за 100-бальною системою за 2 модулі.

Курсант (студент), який в результаті поточного оцінювання та підсумкового контролю за модулем отримав більше 75 балів, має право не складати залік (іспит) з дисципліни. У разі отримання позитивної підсумкової оцінки за модулі курсант (студент) має також право відмовитися від складання заліку (іспиту). У такому випадку в заліково-екзаменаційну відомість заноситься загальна підсумкова оцінка. При умові, що курсант (студент) хоче поліпшити підсумкову оцінку за модуль із дисципліни, він (вона) має складати залік (іспит).

Курсант (студент), який в результаті підсумкового оцінювання за модулем отримав менше 75 балів, зобов'язаний складати залік з дисципліни. У разі якщо відповіді курсанта (студента) під час заліку оцінені менше, ніж у 75 балів, він (вона) отримує незадовільну підсумкову оцінку. При цьому

результати поточного контролю не враховуються. Оцінювання навчальних досягнень курсантів (студентів) здійснюється за такою шкалою:

Розподіл балів між формами організації навчального процесу і видами контрольних заходів:

лекції - 0 балів;

практичні заняття - 75 балів;

виконання завдань СРС - 25 балів;

Разом: 100 балів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Реалізація житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей» виставляється в залікову книжку у вигляді: «зараховано» або «незараховано» відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого
A	Зараховано – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
B	Зараховано – вище середнього рівня з кількома помилками	80 – 89
C	Зараховано – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок	75 – 79
D	Зараховано – непогано, але зі значною кількістю недоліків	70 – 74
E	Зараховано – виконання задовольняє мінімальні критерії	60 – 69
FX	Незараховано – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	35 – 59
F	Незараховано – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс	1 – 34

Поточне оцінювання здійснюється за трьома складовими:

- контроль за виконанням модульних завдань (письмові контрольні роботи, тестові завдання, практичні завдання);
- контроль систематичності та активності роботи курсанта (студента) протягом семестру;
- контроль індивідуальної (самостійної) роботи.

Якщо курсант (студент) відвідав менше 50 відсотків занять, то систематичність та активність його роботи оцінюється в 0 балів.

Оцінювання модульних завдань. Після виконання програми модулю у визначений викладачем термін здійснюється поточний модульний контроль у вигляді письмової роботи, який оцінюється у межах від 1 до 50 балів. Якщо з об'єктивних причин курсант (студент) не пройшов модульний контроль у визначений термін, то він має право за дозволом викладача пройти його протягом двох тижнів після виникнення заборгованості.

Оцінювання індивідуальної (самостійної роботи) здійснюється у межах 20 балів за підготовку рефератів, наукових робіт, участь в наукових конференціях, підготовку науково-дослідницьких статей та їх озвучення, опрацювання наукових статей та першоджерел, участь в олімпіадах та конкурсах.

Оцінювання активності під час аудиторних занять здійснюється у межах 30 балів:

30-25 балів – відвідано не менше 90% лабораторних та практичних занять та отримано оцінки «добре», «дуже добре» «відмінно»;

25-17 балів – відвідано не менше 75% лабораторних та практичних занять та отримано оцінки «добре», «дуже добре», «відмінно»;

17- 10 балів – відвідано не менше 60% лабораторних та практичних занять та отримано оцінки «задовільно», «добре», «дуже добре», «відмінно»;

до 10 балів – відвідано не менше 50% лабораторних та практичних занять та отримано оцінки «задовільно», «добре», «дуже добре».

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РЕАЛІЗАЦІЯ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ»

МОДУЛЬ I Правове регулювання житлових правовідносин за участю військовослужбовців та членів їх сімей

Тема 1. Загальна характеристика житлових правовідносин.

Поняття та правова природа житлового права як галузі права. Предмет житлового права. Право громадян на житло та форми його здійснення згідно з Конституцією України. Зміст права на житло. Житлові права та обов'язки громадян. Поняття та види житлових правовідносин. Елементи житлових правовідносин: суб'єкти житлових правовідносин; об'єкти житлових правовідносин; зміст житлових правовідносин.

Принципи житлового права України. Система житлового права. Розвиток науки житлового права.

Тема 2. Поняття, види та загальна характеристика джерел житлового права.

Співвідношення житлового права та житлового законодавства. Історія розвитку житлового законодавства. Система житлового законодавства. Житловий кодекс України та Цивільний кодекс України спільні та відмінні ознаки. Закони та підзаконні нормативно-правові акти як джерела житлового права. Постанови Пленуму Верховного Суду України з житлових питань. Тенденції розвитку житлового законодавства.

Тема 3. Особливості правового статусу військовослужбовців та членів їх сімей як суб'єктів житлових правовідносин.

Військовослужбовці як учасники житлових правовідносин: види та повноваження в житловій сфері. Поняття, види та призначення житлових приміщень. Поняття, види, порядок надання жилих приміщень військовослужбовцям та членам їх сімей та вимоги, які до них ставляться. Ордер на жиле приміщення. Підстави визнання ордера недійсним.

Тема 4. Загальні принципи організації квартирної обліку для військовослужбовців та членів їх сімей.

Квартирний облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов: поняття, види та загальна характеристика. Першочергове та позачергове надання жилих приміщень військовослужбовцям та членам їх сімей, які потребують поліпшення житлових умов.

Житловий фонд України: поняття, види. Державний житловий фонд. Комунальний житловий фонд. Приватний житловий фонд. Житловий фонд кооперативів та громадських об'єднань. Житловий фонд соціального призначення.

Тема 5. Забезпечення житлом військовослужбовців в будинках державного, комунального та приватного житлового фонду

Право громадян на отримання житла в будинках державного, комунального житлового фонду. Відомчий житловий фонд. Забезпечення житлом військовослужбовців відповідно до ст. 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Шляхи забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями: надання службових жилих приміщень; надання жилої площі в гуртожитках; надання місць у спеціально пристосованих казармах у розташуванні військової частини; оренда жилого приміщення або виплата грошової компенсації за найм (піднайом) жилого приміщення; виплата грошової компенсації за належне для отримання жиле приміщення.

МОДУЛЬ II Реалізація житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей

Тема 6. Позитивні обов'язки держави щодо реалізації житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей.

Позитивні обов'язки держави щодо реалізації житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей. Завдання житлового забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей як одне з найважливіших завдань держави у сфері соціального забезпечення. Позитивний досвід іноземних держав у сфері іпотечного кредитування як способу вирішення житлової проблеми. Механізм цільового фінансування з державного бюджету для реалізації державних програм житлового будівництва.

Тема 7. Договірні підстави виникнення права користування та права власності на житло.

Предмет договору найму (оренди) житла.

Поняття та правова природа договору найму соціального житла. Сторони, форма, зміст договору найму соціального житла. Припинення договору найму соціального житла.

Підстави набуття права власності на житло військовослужбовцям та членам їх сімей . Будівництво житла. Набуття права власності на безхазяйну нерухому річ. Набуття права власності на житло за набувальною давністю. Право спільної власності на будинок (квартиру). Поняття та загальна характеристика договору купівлі – продажу житла. Поняття та правова природа договору дарування житла. Загальна характеристика договору міни та обміну жилих приміщень. Правова природа договору довічного утримання та ренти житла. Договір застави (іпотеки) житла. Спадкування житла за законом та за заповітом. Прийняття спадщини.

Поняття та правові засади приватизації державного житлового фонду.
Право громадян на приватизацію державного житлового фонду.

Тема 8. Реалізація права на житло військовослужбовцями та членами їх сімей.

Загальні принципи реалізації для військовослужбовців та членів їх сімей. Загальна характеристика реалізації права власності на житло.

Поняття та загальна характеристика договору найму (оренди) житла та сфера його застосування. Сторони договору найму (оренди) житла.

Предмет договору найму (оренди) житла. Форма договору найму житла. Строк договору найму житла. Права та обов'язки сторін за договором найму (оренди) житла. Зміна умов договору найму (оренди) житла. Підстави, порядок та правові наслідки припинення договору найму (оренди) житла. Договір піднайму жилих приміщень. Його форма і зміст. Підстави припинення та розірвання договору піднайму жилого приміщення. Умови за яких договір піднайму не може бути укладений.

Реалізація права на житло військовослужбовцями та членами їх сімей: будівництво житла; набуття права власності на житло за набувальною давністю; право спільної власності подружжя на будинок (квартиру); договір купівлі-продажу житла; договір дарування житла; договір міни жилих приміщень; договір застави житла (іпотека); спадкування житла за законом та за заповітом.

Поняття та правові засади приватизації державного житлового фонду

Тема 9. Цивільно-правові способи захисту житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей.

Юрисдикційні та неюрисдикційні способи захисту житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей. Загальні підстави припинення житлових правовідносин. Припинення права власності військовослужбовців та членів їх сімей на житло. Підстави і порядок виселення громадян з жилих

приміщень. Виселення з наданням іншого жилого приміщення. Виселення без надання іншого жилого приміщення. Виселення громадян, які самовільно зайняли жиле приміщення. Виселення громадян у зв'язку із визнанням ордеру на жиле приміщення недійсним. Правові наслідки виселення громадян із жилих приміщень.

Вимоги, яким мають відповідати інші жилі приміщення що надаються військовослужбовцям та членам їх сімей при виселення.

Тема 10. Відповідальність у разі порушення житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей. Урахування прецедентної практики Європейського суду з прав людини під час судового захисту житлових прав громадян.

Особливості охорони та захисту житлових прав. Способи захисту порушеного житлового права. Особливості відшкодування збитків та моральної шкоди як мір відповідальності в житлових правовідносинах. Види житлових спорів та порядок їх вирішення. Урахування прецедентної практики Європейського суду з прав людини під час судового захисту житлових прав громадян.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З КУРСУ «РЕАЛІЗАЦІЯ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ»

МОДУЛЬ І

Тема 1. Загальна характеристика житлових правовідносин

1. Поняття та принципи житлового права як галузі права.
2. Розвиток науки житлового права.
3. Предмет житлового права.
4. Правове регулювання суспільних відносин у житловій сфері.
5. Зміст права на житло. Житлові права та обов'язки громадян.
6. Поняття та види житлових правовідносин. Елементи житлових правовідносин: суб'єкти житлових правовідносин; об'єкти житлових правовідносин; зміст житлових правовідносин.
7. Система житлового права.

Завдання для самостійної роботи:

1. Майор Губенко А.В. з дванадцятирічним сином проживає в гуртожитку. Кімната, в якій проживає сім'я майора Губенка А.В. перебуває в аварійному стані і не відповідає санітарним вимогам. Він звернувся до військово-юридичної консультації гарнізону для надання консультації з наступних питань: 1) Чи має він право на отримання соціального житла? 2) Який порядок взяття громадян на соціальний квартирний облік? 3) Чи можливо приватизувати кімнату в гуртожитку?

Обґрунтуйте відповідь чергового офіцера військово-юридичної консультації гарнізону з позиції чинного законодавства.

2. За допомогою якої галузі права, на Вашу думку, регулюються правовідносини щодо: 1) сплати старшим лейтенантом Рєпіним І.А. штрафу за перевищення швидкості руху автотранспортним засобом, яке він допустив напередодні святкування власного дня народження; 2) самоправного зайняття жилого приміщення; 3) формування кошторису виконаних робіт за договором підяду на ремонт квартири; 4) сплати штрафу за забруднення підприємством навколишнього середовища; 5) пропозицій грошового утримання науково-педагогічного складу Академії у 2014 році; 6) виділення частки у спільному майні подружжя; 7) надання начальнику клініки офтальмології військово-медичного клінічного центру Північного регіону полковнику медичної служби О. Іваненку службового житла; 8) тестаментоздатності держави; 9) визнання спадщини від умерлого; 10)

вирішення питання про усунення перешкод, які заважають власникові володіти і користуватися належним йому майном.

Аргументуйте відповіді, посилаючись на чинне законодавство.

3. Підполковник запасу Петренко П.М. приватизував отриману для постійного проживання під час проходження військової служби в Збройних Силах України двокімнатну квартиру на першому поверсі п'ятиповерхового будинку. З часом він почав займатися підприємницькою діяльністю, зробив окремий вхід і влаштував невеличке кафе.

На які питання розраховано завдання? Визначте класифікацію житлового фонду залежно від форм власності. Яке призначення житлового фонду? Чи правомірно діяв підполковник запасу Петренко П.М.? Проаналізуйте ситуацію.

Тема 2. Поняття, види та загальна характеристика джерел житлового права

1. Співвідношення житлового права та житлового законодавства.
2. Історія розвитку житлового законодавства.
3. Система житлового законодавства. Житловий кодекс України та Цивільний кодекс України спільні та відмінні ознаки. Закони та підзаконні нормативно-правові акти як джерела житлового права. Постанови Пленуму Верховного Суду України з житлових питань.
4. Тенденції розвитку житлового законодавства.

Завдання для самостійної роботи:

1. До житлового будинку, не завершеного будівництвом і не зданого в експлуатацію, вселилася сім'я військовослужбовця майора Павлова С.М., вважаючи, що квартира № 21 має належати йому. Адміністрація АТ «Жилстрой-1» подала позов до суду про виселення майора Павлова С.М. та членів його сім'ї. Заперечуючи проти позову, майор Павлов С.М. повідомив, що стоїть на першочерговій черзі пільговиків, як учасник бойових дій, крім того, у квартирі він зробив певні поліпшення – здійснив поточний ремонт і змінив сантехніку.

На які питання розраховане завдання? Які об'єкти входять до житлового фонду? Яким ознакам має відповідати житловий фонд? Чи належать зазначені відносини до сфери регулювання житлового права? Як розв'язати ситуацію? Якими нормативно-правовими актами регулюються питання про виселення?

2. Сім'ї начальника автомобільної служби військової частини А0000 капітана Коваля В.С. була надана кімната в гуртожитку. У зв'язку з переміщенням його для проходження військової служби в інший населений пункт на вищу посаду заступника командира окремого батальйону з озброєння його зобов'язали звільнити надане житлове приміщення. Він звернувся до військово-юридичної консультації гарнізону для надання консультації з наступних питань: 1) Які категорії осіб користуються правом позачергового та першочергового отримання квартир із житлового фонду соціального призначення? 2) Які підстави для відмови у взятті громадянина на соціальний квартирний облік? 3) Який порядок надання громадянам квартир із житлового фонду соціального призначення? 4) Які є підстави для розірвання договору найму соціального житла та виселення із соціального житла без надання іншого приміщення?

Обґрунтуйте відповідь чергового офіцера військово-юридичної консультації гарнізону з позиції чинного законодавства.

3. Підполковник Петренко М. М. проживає в однокімнатній квартирі загальною площею 36 кв. м. і бажає її приватизувати. З цією метою він звернувся до житлово-експлуатаційної організації, на обслуговуванні у якій перебуває вказаний будинок, де отримав відмову в приватизації квартири.

Чи правомірні дії житлово-експлуатаційної організації? Дайте вичерпну відповідь.

Тема 3. Особливості правового статусу військовослужбовців та членів їх сімей як суб'єктів житлових правовідносин

1. Військовослужбовці як учасники житлових правовідносин: види та повноваження в житловій сфері.
2. Поняття, види та призначення житлових приміщень.
3. Поняття, види, порядок надання жилих приміщень військовослужбовцям та членам їх сімей та вимоги, які до них ставляться.
4. Ордер на жиле приміщення. Підстави визнання ордера недійсним.

Завдання для самостійної роботи:

1. Громадянка Демченко І.С. в інтересах підопічного, малолітнього сина сім'ї військовослужбовців Збройних Сил України, які загинули під час проведення Антитерористичної операції на території окремих районів Донецької та Луганської областей у 2015 році, подала до місцевої державної адміністрації вимогу про зобов'язання надати дитині позачергово житлове приміщення, посилаючись на те, що після смерті батьків він був поміщений до дитячого

будинку, з якого вона невдовзі його забрала. Юридична служба місцевої держадміністрації повідомила, що Демченко І.С., як опікун, вправі оселити підопічного в квартирі, наймачем якої вона є.

Назвіть суб'єктів житлового права. Які державні органи уповноважені розглядати спори в житловій сфері, зокрема і стосовно військовослужбовців та членів їх сімей, і чи належать вони до суб'єктів житлового права? Чи має право Демченко І.С. відповідно до норм ЖК вимагати забезпечення житлом підопічного? Чи є Демченко І.С. суб'єктом житлового права відповідно до умов задачі?

2. Майор запасу Мамчур Ю.В. з 15.11.2009 р. перебувала на черзі для отримання житлової площі разом із сином Віталієм, 13.01.1998 року народження за останнім місцем проходження військової служби і проживала в однокімнатній квартирі. У червні 2015 року її було знято з квартирного обліку у зв'язку з тим, що відпали обставини для надання додаткової житлової площі, а саме: її син виїхав на інше постійне місце проживання в інший населений пункт, а вона одна залишилася проживати в однокімнатній квартирі і за житловим законодавством щодо норм житлової площі є такою, що забезпечена житлом. Вважаючи, що за станом здоров'я вона має право на додаткову житлову площу і з урахуванням того, що з обліку її зняли незаконно, майор Мамчур Ю.В. оскаржила рішення про зняття її з квартирного обліку.

Чи має право на поліпшення житлових умов майор Мамчур Ю.В. ? В якому порядку має вирішуватись її спір? Яке рішення необхідно ухвалити?

3. До Харківського обласного військового комісаріату звернулася Молотова Н. К, мати військовослужбовця, що загинув під час проведення Антитерористичної операції на території окремих районів Донецької та Луганської областей у 2017 році, та просила видати їй посвідчення «Член сім'ї загиблого». В результаті розслідування обставин загибелі її сина було встановлено, що Молотов О.М. загинув внаслідок вчинення ним кримінального правопорушення. Посилаючись на частину другу статті 3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», у видачі вказаного посвідчення відмовили.

Чи правомірні дії військового комісаріату? Назвіть підстави видачі посвідчення «Член сім'ї загиблого».

Тема 4. Загальні принципи організації квартирному обліку для військовослужбовців та членів їх сімей

1. Квартирний облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов: поняття, види та загальна характеристика.
2. Першочергове та позачергове надання жилих приміщень військовослужбовцям та членам їх сімей, які потребують поліпшення житлових умов.
3. Житловий фонд України: поняття, види. Державний житловий фонд. Комунальний житловий фонд. Приватний житловий фонд. Житловий фонд кооперативів та громадських об'єднань. Житловий фонд соціального призначення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підполковник Кошелюк В.М. з сім'єю з 5 осіб перебував на квартирному обліку для поліпшення житлових умов першим у списку. Сім'я підполковника Зубенка К.І. з 5 осіб також перебувала на квартирному обліку, але другим у списку. При розподілі житлової площі ордер на чотирикімнатну квартиру був виданий підполковнику Зубенку К.І., як такому, що більше потребує поліпшення житлових умов. Підполковник Кошелюк В. М. звернувся з позовом до суду про визнання виданого підполковнику Зубенку К.І. ордера недійсним і виселення, вважаючи, що ордер виданий з порушенням правил про черговість надання громадянам житлових приміщень (ст. 43 ЖК України). Заперечуючи проти позову, підполковник Зубенко К.І. зазначив, що він з сім'єю зовсім не має у власності житла, ніколи не брав участі в приватизації, діти часто хворіють, а підполковник Кошелюк В.М. проживає в однокімнатній квартирі за договором найму житлового приміщення, тому з урахуванням цих обставин квартира надана йому правомірно.

Яке рішення, на Вашу думку, має винести суд? Назвіть види реалізації військовослужбовцями права на житло. Чи змінилося би рішення, якби однокімнатна квартира підполковника Кошелюка В.М. була б приватизована на нього та його матір?

2. Чугуївська міська рада подала до місцевого суду позов на громадянина Бієнка О.Г. про визнання ордера недійсним і виселення з квартири в будинку, побудованому Державним підприємством «Чугуївський авіаційний ремонтний завод», посилаючись на те, що вказану квартиру надано йому для постійного проживання безпідставно. Заперечуючи проти позову, Бієнко О.Г. зазначав, що квартиру надано йому, як військовослужбовцю, звільненому з військової служби, який отримав інвалідність I групи. Власник будинку

вважає, що квартиру надано правомірно і немає підстав для визнання ордеру недійсним.

Які повноваження має місцева рада і яким нормативно-правовим актом це передбачено? Які державні органи здійснюють повноваження в житловій сфері в селі, селищі? Які органи здійснюють контроль за дотриманням законодавства в житловій сфері? Виходячи із зазначеної ситуації, назвіть суб'єктів житлового права та їхні повноваження. Чи правомірні вимоги місцевої ради?

Тема 5. Забезпечення житлом військовослужбовців в будинках державного, комунального та приватного житлового фонду

1. Право громадян на отримання житла в будинках державного, комунального житлового фонду. Відомчий житловий фонд.
2. Забезпечення житлом військовослужбовців відповідно до ст. 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».
3. Шляхи забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями: надання службових жилих приміщень; надання жилої площі в гуртожитках; надання місць у спеціально пристосованих казармах у розташуванні військової частини; оренда жилого приміщення або виплата грошової компенсації за найм (піднайм) жилого приміщення; виплата грошової компенсації за належне для отримання жиле приміщення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Технік контрольно-технічного пункту старший прапорщик Орлик І.В. проживає в гуртожитку військової частини протягом чотирьох років. У зв'язку з від'їздом у тривале відрядження (на 6 місяців) він звернувся до начальника гарнізону з проханням про бронювання житла, яке займав. Начальник гарнізону відмовив старшому прапорщику Орлику І.В. в бронюванні житла в гуртожитку, мотивуючи тим, що на це не дає згоди профспілкова організація.

Що Ви знаєте про бронювання житла? Чи правомірні дії начальника гарнізону? Як вирішити справу? Розкрийте правовий механізм забезпечення військовослужбовців службовим житловим приміщенням.

2. Начальник медичної служби військової частини А0000 майор медичної служби Ковалевська О.С. вісім років проживала у двокімнатній службовій квартирі в м. Новомосковськ Дніпропетровської області. У серпні 2016 року вона звернулася до ЖЕО із заявою приватизувати займану службову житлову

площу. Майору медичної служби Ковалевській О.С. було відмовлено в приватизації.

Чи були підстави для такої відмови в приватизації? Обґрунтуйте власну відповідь з використанням чинного житлового законодавства.

3. Сім'я Безух В.С. у складі чотирьох осіб: чоловіка, дружини, їхнього сина з дружиною, мешкає в 3-кімнатній квартирі загальною площею 62 кв. м., яка належить до державного житлового фонду. Син проходить альтернативну (невійськову) службу. Чоловік бажає приватизувати квартиру.

Контрольні питання:

- 1. Роз'ясніть порядок приватизації цієї квартири.*
- 2. Хто буде власником приватизованої квартири?*
- 3. Чи зміняться порядок та умови приватизації, якщо у сина й невістки наймача народилася дитина, котру прописали в цій квартирі?*
- 4. Чи можлива приватизація, якщо не всі члени сім'ї бажають приватизувати квартиру?*
- 5. Чи зміниться рішення, якщо буде встановлено, що будинок включений до плану реконструкції?*

МОДУЛЬ II

Тема 6. Позитивні обов'язки держави щодо реалізації житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей

1. Позитивні обов'язки держави щодо реалізації житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей.
2. Завдання житлового забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей як одне з найважливіших завдань держави у сфері соціального забезпечення.
3. Позитивний досвід іноземних держав у сфері іпотечного кредитування як способу вирішення житлової проблеми.
4. Механізм цільового фінансування з державного бюджету для реалізації державних програм житлового будівництва.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підполковник Ковтун С.К., який за участь в Антитерористичній операції на території окремих районів Донецької та Луганської областей у 2015 році отримав статус учасника бойових дій і був поранений, відповідно до пункту 1.4. розділу I Інструкції про організацію забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями,

затвердженої наказом Міністерства оборони України від 30 листопада 2011 року № 737, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 10 січня 2012 р. за № 24/20337, у 2016 році отримав житло для постійного проживання з житла, виключеного з числа службового. Однак у 2018 році житло було визнано непридатним для проживання, і, як наслідок, підполковник Ковтун С.К. був виселений з жилого приміщення у зв'язку зі знесенням будинку. За рішенням міської ради підполковнику Ковтун С.К. надали інше жите приміщення, але меншого розміру.

Чи правомірні дії міської ради? Які ви знаєте підстави виселення?

2. Старший лейтенант Сидоренко К.С. проживає на підставі договору соціального найму житлового приміщення в будинку, який загрожує обвалом. Житлово-експлуатаційна організація пропонує наймачу виселитися з житла, оскільки його життю загрожує небезпека. Капітан Сидоренко К.С. звернувся до військово-юридичної консультації гарнізону для надання консультації з наступних питань: чи є правомірні підстави для його виселення? Які документи потрібно підготувати і подати у міську раду для отримання іншого житла? Яка процедура виселення у даному випадку?

Обґрунтуйте відповідь чергового офіцера військово-юридичної консультації гарнізону з позиції чинного законодавства.

3. Військовослужбовець полковник Шубов Ю.В., звільнений в запас, отримав у порядку черговості житло з урахуванням зареєстрованих з ним членів родини – трикімнатну квартиру для постійного проживання. Через два роки після отримання квартири один із членів сім'ї вказаного військовослужбовця оформив іпотечний кредит.

Чи втрачає військовослужбовець у такому разі право на отримане житло?

Чи вважається іпотека забезпеченням житла, якщо член родини не отримував житла від держави, а придбав його на власні кошти?

4. Капітан Іванов П.М., сім'я якого проживає разом з ним у місті, де він проходить військову службу, звернувся до військово-юридичної консультації гарнізону військово-юридичної консультації гарнізону для надання консультації з наступних питань:

Чи є підстави зняти його сім'ю з їхнього місця реєстрації в іншому місці, якщо вони там не проживають уже 8 років? Якими нормативно-правовими актами це визначено?

Тема 7. Договірні підстави виникнення права користування та права власності на житло

1. Предмет договору найму (оренди) житла.
2. Поняття та правова природа договору найму соціального житла.
3. Сторони, форма, зміст договору найму соціального житла.
4. Припинення договору найму соціального житла.
5. Підстави набуття права власності на житло військовослужбовцям та членам їх сімей . Будівництво житла. Набуття права власності на безхазяйну нерухому річ. Набуття права власності на житло за набувальною давністю. Право спільної власності на будинок (квартиру).
6. Поняття та загальна характеристика договору купівлі – продажу житла. Поняття та правова природа договору дарування житла. Загальна характеристика договору міни та обміну жилих приміщень. Правова природа договору довічного утримання та ренти житла. Договір застави (іпотеки) житла.
7. Спадкування житла за законом та за заповітом. Прийняття спадщини.

Завдання для самостійної роботи:

1. Іванова Л.Ю. разом з чоловіком, який є військовослужбовцем Збройних Сил, винаймали квартиру. Пізніше чоловік Іванової Л.Ю. був відряджений для виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків), пов'язаних із захистом незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України і безпосередньою участю в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, а Іванова Л.Ю. поїхала до батьків. Через деякий час шлюб Іванових було розірвано без відома дружини. Її колишній чоловік змінив номер телефону, а квартиру здав у піднайм. Наразі в квартирі залишилися техніка та меблі, придбані в шлюбі, якими користуються нові наймачі. Іванова Л.Ю. вважає, що її право проживання з півторарічною дитиною в цій квартирі не втрачено. Також Іванова Л.Ю. наполягає на поверненні речей, придбаних під час шлюбу.

На які питання розраховане завдання? Вирішіть справу по суті.

2. За місцем дислокації військової частини у військовому містечку № 105 перебувають житлові будинки, які знаходяться на балансі міської ради. Капітан Яковлев Р.С. звернувся до командира військової частини з пропозицією дозволити укласти договір оренди квартири в такому будинку з наступним викупом. Командир військової частини заперечив проти цього,

мотивуючи, що таких договорів він не знає і це навряд чи може бути дозволено військовим законодавством.

Прокоментуйте ситуацію. Розгляньте доводи сторін.

3. Майор Левченко Г. придбав у громадянина Юрченка А. квартиру за договором купівлі-продажу за рахунок грошової компенсації військовослужбовцям за належне їм для отримання жиле приміщення. Під час посвідчення договору нотаріус звернув увагу на зміст однієї з умов договору такого змісту: «Покупець Г. Левченко зобов'язаний сплатити за квартиру 250 тис. грн. Він не вправі продавати квартиру за зазначеною адресою протягом п'яти років».

Чи може мати місце в договорі така умова? Як вирішити справу?

Тема 8. Реалізація права на житло військовослужбовцями та членами їх сімей

1. Загальні принципи реалізації для військовослужбовців та членів їх сімей. Загальна характеристика реалізації права власності на житло.
2. Поняття та загальна характеристика договору найму (оренди) житла та сфера його застосування. Сторони договору найму (оренди) житла.
3. Предмет договору найму (оренди) житла. Форма договору найму житла. Строк договору найму житла. Права та обов'язки сторін за договором найму (оренди) житла.
4. Зміна умов договору найму (оренди) житла. Підстави, порядок та правові наслідки припинення договору найму (оренди) житла.
5. Договір піднайму жилих приміщень. Його форма і зміст. Підстави припинення та розірвання договору піднайму жилого приміщення. Умови, за яких договір піднайму не може бути укладений.
6. Реалізація права на житло військовослужбовцями та членами їх сімей.
7. Поняття та правові засади приватизації державного житлового фонду. Право громадян на приватизацію державного житлового фонду.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підполковник Зінченко К. С. подав заяву про зміну договору найму житлового приміщення і визнання наймачем його доньки Олени Зінченко. Житлово-експлуатаційна організація, на обслуговуванні у якій перебуває вказаний будинок, в якому знаходиться дана квартира, відмовила у задоволенні заяви з мотивів відсутності у Олени роботи та доходу, що може призвести до складнощів в оплаті за житло.

Чи правомірною відмова адміністрації?

2. Колишній військовослужбовець Страхов О.Ю., який є пенсіонером, проживав у м. Бориспіль Київської області і мав у власності садибу (будинок, гараж, літній будинок, колодязь), яка належала йому на праві приватної власності. Після смерті Страхова Л.Ю. у серпні 2018 року стало відомо, що садибу він заповів онуку свого колишнього співслужбовця – військовослужбовцю Борисенку С.М., залишивши без спадщини свого сина – Юрія Страхова, який звернувся до суду з позовом про визнання заповіту свого батька недійсним, мотивуючи це тим, що останні п'ять років його батько був недієздатним (у нього часто боліла голова і він звертався до лікарні). На підтвердження цього він пред'явив до суду довідки про звернення та перебування в лікарні батька в загальній кількості 30 шт.

Чи вправі Страхов О.Ю. заповісти садибу у такий спосіб? Яке рішення, на Вашу думку, має винести суд?

3. У 2016 році військовослужбовець Курченко О.І. отримав із земель державної власності земельну ділянку для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селі поблизу міста Харкова площею 0,25 гектара та 2018 році побудував на ній житловий будинок (150м²), колодязь, погріб. При прийнятті в експлуатацію побудованого житлового будинку, інспектор органу архітектурно-будівельного контролю повідомив Курченко О.І., що його будівництво є незаконним і він не має права власності на будинок.

Чи є будівництво у даному випадку самочинним? У який спосіб Курченко О. може набути право власності на побудоване ним майно? Який порядок узаконення самочинного будівництва?

Тема 9. Цивільно-правові способи захисту житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей

1. Юрисдикційні та неюрисдикційні способи захисту житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей.
2. Загальні підстави припинення житлових правовідносин. Припинення права власності військовослужбовців та членів їх сімей на житло.
3. Підстави і порядок виселення громадян з жилих приміщень. Виселення з наданням іншого жилого приміщення. Виселення без надання іншого жилого приміщення. Виселення громадян, які самовільно зайняли жиле приміщення.

Виселення громадян у зв'язку із визнанням ордеру на жиле приміщення недійсним. Правові наслідки виселення громадян із жилих приміщень.

4. Вимоги, яким мають відповідати інші жилі приміщення що надаються військовослужбовцям та членам їх сімей при виселення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підполковник Зайчук В.В., який є учасником бойових дій, проживає з сином у приватизованій двокімнатній квартирі. Його сину Григорію 24 роки, він працює продавцем магазину. Зайчук В.В. бажає продати квартиру, щоб купити окрему, але син заперечує. Крім того, останній вже протягом року не сплачує житлові і комунальні послуги.

Як вирішити справу? Якими нормативно-правовими актами регулюється це питання? Чи змінилося б рішення, якби квартира була не приватизована, а придбана за договором купівлі-продажу на кошти компенсації військовослужбовцям на придбання житла?

2. Золочівська міська рада на підставі статті 109 Житлового кодексу Української РСР подала до суду позов до громадянки Вітренко Н.С про виселення, посилаючись на те, що після смерті наймача однокімнатної квартири – колишнього військовослужбовця Гриценка А.В – відповідачка вселилася до цієї квартири самоправно, а за життя наймача Гриценка А.В. відповідачка в квартирі не проживала, що можуть підтвердити свідки. Відповідачка у відзиві на позовну заяву заперечувала проти задоволення позовних вимог на тій підставі, що вона вселилася в квартиру за згодою наймача Гриценка А.В.

В якому порядку розглядаються спори про виселення осіб, які самовільно зайняли житло? Чи має право Вітренко Н.С. на проживання в квартирі померлого Гриценка А.В.? Чи зміниться рішення, якщо буде встановлено, що Н. Вітренко Н.С. й Гриценко А.В. перебували у фактичних шлюбних відносинах? Складіть проект відповідної позовної заяви та відзиву на неї.

3. Старший прапорщик Байда І. І. під час проходження військової служби отримав квартиру у закритому військовому містечку, яке знаходиться в селі. При її отриманні, будинок, в якому знаходиться дана квартира, був на балансі військової частини і була можливість її приватизувати, але старший прапорщик Байда І. І. не здійснив її приватизації. Потім військова частина передала ці будинки на баланс сільської ради, але остання їх не прийняла. На даний час вказані будинки не перебувають на балансі в сільській раді, а в

приватизованих та неприватизованих квартирах цих будинків продовжують проживати відповідно власники та наймачі.

Старший прапорщик Байда І. І. вирішив скласти заповіт і звернувся до нотаріуса, який зазначив, що в разі його смерті ця квартира повертається у комунальну власність сільської ради.

Чи можлива приватизація даним військовослужбовцем цього житлового приміщення? Хто має нести відповідальність за відмову прийняти документи на приватизацію? Яким чином слід діяти старшому прапорщику Байді І.І.? Які документи слід підготувати?

Тема 10. Відповідальність у разі порушення житлових прав військовослужбовців та членів їх сімей. Урахування прецедентної практики Європейського суду з прав людини під час судового захисту житлових прав громадян

1. Особливості охорони та захисту житлових прав.
2. Способи захисту порушеного житлового права.
3. Особливості відшкодування збитків та моральної шкоди як мір відповідальності в житлових правовідносинах.
4. Види житлових спорів та порядок їх вирішення.
5. Урахування прецедентної практики Європейського суду з прав людини під час судового захисту житлових прав громадян.

Завдання для самостійної роботи:

1. Клименко В.В., який є учасником бойових дій, інвалідом І групи, проживає в приватизованій квартирі в м. Харкові протягом дванадцяти років. Останній рік він не сплачує плату за житло, оскільки став інвалідом і перебуває у скрутному матеріальному становищі. ЖЕО звернулась до суду з позовом про розірвання договору і виселення Клименка В.В. з квартири за борги.

На які питання розраховане завдання? Визначте нормативно-правову базу для вирішення цієї справи. Чи має право В. Клименко на пільги та субсидію за чинним законодавством?

2. Житлово-експлуатаційна контора подала позов до громадянина Дякова К.О. про виселення, який з посиланнями на Житловий кодекс Української РСР обґрунтовано тим, що наймач житлового приміщення виїхав для проживання у місто Одесу, де проходить військову службу за контрактом його син, але Дяков К.О. разом із сином в добровільному порядку звільнити помешкання відмовляються.

Чи має право ЖЕК подати такий позов і як необхідно розв'язати спір? Хто буде відповідачем у цій справі? Який порядок виселення тимчасових мешканців? Складіть відповідну позовну заяву.

3. Військовослужбовця за контрактом Іваненка Д.О. переміщено для проходження військової служби до іншого населеного пункту, в якому військовою частиною йому надане тимчасове місце проживання в будинку. Оскільки за двадцять п'ять років сумлінної військової служби квартиру йому не було надано, Іваненко Д.О. звернувся до суду з позовом про зобов'язання надати йому у житло.

Чи має право Іваненко Д.О. подати такий позов? Чи обґрунтовані ці вимоги та чи підлягають вони вирішенню в судовому порядку? Як необхідно розв'язати спір? Складіть відповідну позовну заяву.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Структура курсових робіт

Курсові роботи умовно поділяють на: 1 – вступну частину, 2 – основну частину, 3 – список використаних джерел, 4 – додатки.

Вступна частина повинна мати такі структурні елементи: титульний лист, зміст, перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів.

Основна частина містить такі структурні одиниці: вступ, текст курсової роботи, висновки, рекомендації, перелік посилань.

Додатки розміщують після основної частини курсової роботи.

Структурні елементи “титульний лист”, “зміст”, “вступ”, “текст”, “висновки”, “перелік посилань” є обов’язковими.

Курсова робота виконується державною мовою або іноземною, що вивчається.

Обсяг курсової роботи – 1 др.арк./**20-25** сторінок машинописного тексту/35-40 рукописних сторінок; кількість джерел – не менше **25**.

Титульний аркуш є першою сторінкою курсової роботи і є основним джерелом бібліографічної інформації, необхідної для оброблення та пошуку документа.

Титульний аркуш повинен мати відомості, які подають у такій послідовності:

- а) назва міністерства і навчального закладу;
- б) гриф допущення до захисту;
- в) прізвище, повні ім’я і по батькові автора
- г) повна назва документа;
- д) підписи відповідальних осіб, включаючи керівника роботи;
- е) рік виконання курсової роботи;

Приклад оформлення титульного листа наведено у додатку А.

Зміст вміщує в собі перелік скорочень, умовних позначень, символів, одиниць і термінів (якщо вони є), вступ, заголовки розділів і підрозділів

(якщо вони є), висновки, список використаних джерел, додатки (якщо вони є) із вказівкою номера сторінки, з якої починається розділ чи підрозділ. Приклад змісту наведено у Додатку Д.

Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів. Усі прийняті у курсовій роботі малопоширені умовні позначення, символи, одиниці, скорочення і терміни пояснюють у переліку, який вміщують безпосередньо після змісту, починаючи з нової сторінки.

Незалежно від цього при першій появі цих елементів у тексті курсової роботи наводять їх розшифровку.

Вимоги до структурних елементів основної частини.

У **вступі** мають бути:

Актуальність проблеми, яка зумовила вибір теми дослідження, коротко викладена історія питання (ступінь вивчення теми) за хронологічним чи концептуальним принципом.

Об'єкт дослідження:...

Предмет дослідження:...

Мета дослідження: вивчити і науково обґрунтувати...

Гіпотеза дослідження (якщо вона є):...

У відповідності з метою і гіпотезою дослідження ставляться такі **завдання**:

1)...

2)...

3)...

Методи дослідження:

Наукова новизна дослідження полягає у тому...

Практичне значення дослідження.

Логіка дослідження зумовила **структуру** курсової роботи: вступ, ...розділи, висновки, список використаних джерел із...найменувань, ...додатків. Загальний обсяг...сторінок.

Вимоги до викладу тексту курсової роботи

Текст курсової роботи – це виклад відомостей про предмет (об’єкт) дослідження, які є необхідними й достатніми для розкриття сутності означеної роботи (опис теорії, методів роботи) та її результати.

Текст курсової роботи викладають, поділяючи матеріал на розділи. Розділи можуть поділятися на пункти або на підрозділи і пункти. Пункти, якщо це необхідно, поділяють на підпункти. Кожен пункт і підпункт повинен містити закінчену інформацію і висновки.

Висновки вміщують безпосередньо після викладу тексту, починаючи з нової сторінки. Висновки повинні містити в собі синтез “наскрізних” висновків за розділами, оцінку повноти вирішення поставлених завдань.

Рекомендації. У курсовій роботі на основі одержаних висновків можуть наводитись рекомендації. Рекомендації вміщують після висновків, починаючи з нової сторінки. Текст рекомендації може поділятися на пункти.

Посилання в курсовій роботі. Перелік джерел, на які є посилання в основній частині курсової роботи, наводять у кінці тексту, починаючи з нової сторінки. Його розміщують в алфавітному порядку і складають відповідно до чинних стандартів (див. Додаток Е).

Посилання в тексті роботи робляться в квадратних дужках:

- з наведенням прізвища автора (в транскрипції оригіналу), року видання і сторінки. Наприклад: [Арутюнова 1999, с. 342; Austin 1994, с. 89]

- за наявності кількох робіт одного автора одного року видання, після дати додається маленька латинська літера. Наприклад: [Арутюнова 1999а, с. 342; Austin 1994а, с. 89]

- у разі посилання на колективні видання наводити повну назву роботи. Наприклад [Дискурс іноземномовної комунікації 1996, с. 89]

- у разі посилання на періодичні видання (після прикладів) давати повну або скорочену назву, але з її поясненням у списку використаних джерел. Наприклад: [FM № 245 1994, с. 89]

- за наявності 2-3 авторів наводити першого і відповідної позначки. Наприклад [Левицький и др.1989, с. 89; Austin et all 1994, с. 89]

Бібліографічні описи посилань у переліку наводять відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи (ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання»).

Вимоги до додатків

У додатках вміщують матеріал, який:

- є необхідним для повноти курсової роботи, але включення його до основної частини наукової роботи може змінити впорядковане і логічне уявлення про дослідження.

- не може бути розміщений в основній частині курсової роботи через великий обсяг або способи його відтворення.

У додатки можуть бути внесені:

- додаткові ілюстрації або таблиці;

- матеріали, які через великий обсяг, специфіку викладання або форму подання не можуть бути внесені до основної частини (оригінали фотографій, формули, розрахунки, опис комп'ютерних програм, розроблених у процесі виконання роботи та ін. Кожен додаток повинен починатися з нового аркуша і мати заголовок, виконаний великими літерами. У правому верхньому кутку над заголовком великими літерами пишеться відповідно: ДОДАТОК А, ДОДАТОК Б тощо.

ІНШІ ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Виконання домашніх завдань, підготовка до практичних занять.
2. Доопрацювання матеріалів лекції.
3. Робота в інформаційних мережах.
4. Опрацювання додаткової літератури.
5. Складання конспектів в результаті вивчення додаткових джерел.
6. Підготовка до контрольних навчальних заходів.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Поняття та загальна характеристика житлового права.
2. Поняття та види житлових правовідносин.
3. Елементи житлових правовідносин
4. Предмет, функції та основні принципи житлового права.
5. Система житлового права України.
6. Джерела житлового права.
7. Співвідношення житлового права та житлового законодавства.
8. Історія розвитку житлового законодавства.
9. Житловий кодекс України та Цивільний кодекс України як джерела правового регулювання житлових правовідносин.
10. Закони та підзаконні нормативно-правові акти як джерела житлового права.
11. Постанови Пленуму Верховного Суду України з житлових питань.
12. Суб'єкти та об'єкти житлових правовідносин. Особливості правового статусу військовослужбовців та членів їх сімей як суб'єктів житлових правовідносин
13. Права та обов'язки суб'єктів житлових правовідносин. Особливості правового статусу військовослужбовців та членів їх сімей як суб'єктів житлових правовідносин
14. Поняття жилого приміщення та його характеристика.
15. Поняття, види та загальна характеристика житлового фонду України.
16. Державний житловий фонд. Загальна характеристика та його види.
17. Приватний житловий фонд. Структура приватного житлового фонду та особливості регулювання житлових відносин у цьому фонді.
18. Житловий фонд колективної власності: поняття та види.
19. Житловий фонд соціального призначення
20. Непридатність жилих будинків для проживання. Порядок переведення жилих будинків в нежилі
21. Порядок одержання жилого приміщення військовослужбовцями та членами їх сімей як суб'єктів житлових правовідносин.
22. Поняття, види та загальна характеристика квартирної обліку військовослужбовцями та членами їх сімей як суб'єктів житлових правовідносин, які потребують поліпшення житлових умов.
23. Підстави визнання громадян такими, що потребують поліпшення житлових умов.
24. Черговість надання громадянам жилих приміщень військовослужбовцям та членам їх сімей. Перенесення черговості на одержання жилих приміщень.
25. Першочергове та позачергове надання жилих приміщень військовослужбовцям та членам їх сімей.
26. Підстави зняття та виключення з квартирної обліку.

27. Порядок надання жилих приміщень військовослужбовцям та членам їх сімей, та його види.
28. Вимоги, що ставляться до жилих приміщень. Норма жилої площі , її значення.
29. Ордер на жиле приміщення. Підстави визнання ордера недійсним
30. Договір найму (оренди) жилого приміщення в будинках державного житлового фонду: поняття, сторони, істотні умови, форма, зміст договору, підстави припинення та розірвання договору оренди жилого приміщення.
31. Договір найму жилого приміщення в будинках приватного житлового фонду: поняття, сторони, істотні умови, форма, зміст договору, підстави припинення та розірвання договору найму жилого приміщення.
32. Договір піднайму жилих приміщень. Його форма і зміст. Підстави припинення та розірвання договору піднайму жилого приміщення. Умови за яких договір піднайму не може бути укладений.
33. Договір найму соціального житла: поняття, сторони, істотні умови, форма, зміст договору, підстави припинення та розірвання договору.
34. Права і обов'язки власників, наймачів та орендарів.
35. Порядок користування приміщеннями жилих будинків і прибудинковими територіями. Обмін жилими приміщеннями.
36. Збереження права на жиле приміщення за громадянами у разі їх тимчасової відсутності. Бронювання жилих приміщень.
37. Право на заміну та обмін жилими приміщеннями.
38. Поняття та правові засади приватизації державного житлового фонду. Право громадян на приватизацію державного житлового фонду.
39. Реприватизація житла.
40. Поняття жилого службового приміщення.
41. Надання та користування службовими жилими приміщеннями військовослужбовцям та членам їх сімей.
42. Особи, яким може бути надано службове жиле приміщення.
43. Підстави та гарантії при виселення із службового жилого приміщення.
44. Приватизація службового житла.
45. Порядок надання військовослужбовцям та членам їх сімей жилої площі в гуртожитках та користування нею.
46. Права та обов'язки адміністрації та мешканців гуртожитку
47. Виселення з гуртожитків
48. Підстави виникнення та припинення права власності на житло.
49. Користування жилими приміщеннями в будинках (квартирах) приватного житлового фонду.
50. Правове регулювання спільної власності на будинок (квартиру).
51. Правове становище співвласників квартир.
52. Організація та діяльність співвласників квартир.
53. Договір купівлі-продажу житла.
54. Договір довічного утримання, предметом якого є житло.
55. Договір дарування житла.

56. Спадкування житла за законом та за заповітом. Прийняття спадщини
57. Підстави і порядок виселення громадян з жилих приміщень.
58. Виселення з наданням іншого жилого приміщення.
59. Виселення без надання іншого жилого приміщення.
60. Виселення громадян, які самовільно зайняли жиле приміщення.
61. Виселення громадян у зв'язку із визнанням ордера на жиле приміщення недійсним.
62. Вимоги, яким мають відповідати інші жилі приміщення що надаються громадянам при виселення
63. Поняття та види відповідальності за порушення житлового законодавства.
64. Гарантії захисту майнових прав військовослужбовця та членів його сім'ї .
65. Види захисту житлових прав військовослужбовця та членів його сім'ї .
66. Правові наслідки визнання правочинів щодо житла недійсними.
67. Порядок розгляду та вирішення житлових спорів судами.
68. Види житлових спорів та порядок їх вирішення.
69. Порядок розгляду житлових спорів в адміністративному порядку.
70. Порядок та підстави звернення стягнення на житло.
71. Особливості охорони та захисту житлових прав.
72. Способи захисту порушеного житлового права.
73. Особливості відшкодування збитків та моральної шкоди як мір відповідальності в житлових правовідносинах.
74. Види житлових спорів та порядок їх вирішення.
75. Урахування прецедентної практики Європейського суду з прав людини під час судового захисту житлових прав громадян.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

I. НОРМАТИВНІ АКТИ:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Житловий кодекс України: закон від 30 червня 1983 р. № 5464-X зі змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України від
6. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII зі змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
7. Про Збройні Сили України : Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1934-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. С. 108.
8. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 груд. 1991 року № 2011-XII зі змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>.
9. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовт. 1993 року № 3551-XII зі змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12/ed20170416>.
10. Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших громадян: постанова КМУ від 2 вер. 2015 р. № 728. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2015-%D0%BF>.
11. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями: наказ Мін. оборони України від 31.07.2018 № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1020-18>.
12. Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями: постанова КМУ від 3 серпня 2006 р. № 1081 зі змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-2006-%D0%BF>.
13. Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх

здійснення: постанова КМУ від 20 серпня 2014 р. № 413 зі змін. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-%D0%BF/paran10#n10>.

14. Про затвердження Порядку кредитування будівництва та придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань: постанова КМУ від 28 січня 2004 р. N 88 зі змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2004-%D0%BF>.

15. Про розмір і порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони та військовослужбовцям, відрядженим до Міністерства освіти і науки, Державного космічного агентства, за піднайом (найом) ними житлових приміщень: постанова КМУ від від 26 червня 2013 р. № 450 зі змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2013-%D0%BF>. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010р. № 2398-VI [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.

2. ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар В.Я. Договір найму житла: Автореф. дис... канд. юрид. наук. - К., 2001.
2. Борщевський І.В. Договір найму (оренди) нерухомого майна: Автореф. дис... канд. юрид. наук. - Одеса, 2004.
3. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. -М., 2004.
4. В.П. Кукса, Г.І. Онищук, О.І. Остень. Приватизація державного житла: запитання і відповіді.- К., 1996.
5. Г.І. Коваленко, И.Ф. Грабець. Ключові проблеми житлової політики. -К.: ДАЖКГ Держбуду України, 2001.
6. Г.І. Коваленко. Приватна власність на житло: Закон і реальність. – К.: ДАЖКГ Держбуду України, 2001.
7. Галянтич М. К., Дрішлюк А. І., Лічман Л. Г. Здійснення та судовий захист суб'єктивних житлових прав / за заг. ред. В. В. Луця. Київ; Тернопіль: Підручники і посібники. 2009. 496 с.
2. Галянтич М. К. Значення Цивільного кодексу України у правовому регулюванні житлових відносин. Право України. Київ, 2014. № 2. С. 162–170.
3. Галянтич М. К. Методологічні засади дослідження житлового права України. Методологія приватного права (теоретичний дискурс та практика застосування) : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф., присвяч. 20-річчю НДІ

- приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України (10 черв. 2016 р.). Київ, 2016. С. 21–25.
4. Галянтич М. К., Самойленко Г. В. Характеристика житла за законодавством України та у практиці Європейського суду з прав людини. Право України. Київ, 2015. № 4. С. 88–96.
  5. Галянтич, М. К. Теоретико-правові засади реалізації житлових прав громадян в умовах ринкових перетворень: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва АПН України, 2006. 512 с.
  6. Галянтич М. К. Формування державної житлової політики в Україні. Спогади про Людину, Вченого, Вчителя : до 60-річчя від Дня народж. проф. Ірини Миколаївни Кучеренко. Київ: АртЕк, 2016. С. 101–113.
  7. Заєць К. В. Цивільно-правові способи захисту житлових прав в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2016. 19 с.
  8. Зіняк Л. В. Сучасний стан житлового забезпечення військовослужбовців: порівняльний аналіз. Юрист України : наук.-практ. журн. 2018. № 2. С. 49–55.
  9. Костін О. Ю. Проблеми застосування законодавства, що регулює житлове забезпечення військовослужбовців та працівників правоохоронних органів. Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. Харків : Право, 2016. Вип. 7 : Матеріали постійного діючого наукового-практичного семінару (м. Харків, 27 трав. 2016 р.).
  10. Куриліна О. В. Категорія «житло» та його різновиди в позитивному праві України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: юриспруденція. Одеса, 2015. Вип. 15. Т. 2. С. 33–36.
  11. Мельник А. Забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей житлом: історико-правовий аналіз. Підприємництво, госп-во і право. Київ, 2018. № 4. С. 92–95.
  12. Москаленко А. Інститут службового житла для військовослужбовців: загальна характеристика. Підприємництво, госп-во і право. Київ, 2016. № 6. С. 29–32.
  13. Пленюк М. Д. Особливості механізму правового регулювання користування житлом. Часопис Київського університету права. Київ, 2016. № 4. С. 203–207.
  14. Ткачук О. М. Житлове законодавство України: постатейний показник правових позицій Верховного Суду України. Харків: Право, 2017. 104 с.
  14. Дзера І. Цивільно-правові засоби захисту права власності. – К., 2001
  15. Дзера О. Розвиток права власності громадян в Україні. – К., 1996

16. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін.; за ред. О.В. Дзери.- К., 2009.- 1200 с.
17. Експлуатація та утримання житлового фонду. -К.: ДАЖКГ Держбуду України, 2001.
18. Жилищное законодательство: Сб. Нормативных актов / Сост. С.Т. Вечфинский, И.Н. Кучеренко.-К, 1990.
19. Жилищные права и обязанности советских граждан (по законодательству Союза ССР и Украинской ССР) / В.П. Цемко, П.А. Чеберяк, И.Н. Кучеренко и др. – К, 1988.
20. Жилищные права и обязанности советских граждан. Юридический справочник. Киев. Наукова думка. 1988.
21. Жилищный кодекс Украинской ССР: Научно-практический комментарий.-К,1990.
22. Житлове законодавство і приватизація в запитаннях та відповідях / Укл. Н.Ф. Грабець, М.В. Горделадзе.-К.: ДАЖКГ Держбуд України, 2001.
23. Житлове законодавство України / Укл.: М.К. Галянтич, Г.І.Коваленко.-К.: Юрінком Інтер,1998.
24. Житлове законодавство України / Упоряд.М.І. Мельник, М.І. Хавронюк, -К., 1998.
25. Житлове законодавство України.- К., Юрінком Інтер,2001.
26. Житлове законодавство України: Зб. Нормат.-прав. Актів.-К.: Істина,2004.-304с.
27. Житлове право України : [навчальний посібник] / за ред. Є. Харитонова. – К. : Істина, 2008. – 160 с.
28. Житлове право України: Навчальний посібник / М.К. Галянтич, Г.І.Коваленко.-К.: Юрінком Інтер,2002.-480с.
29. Житлове право України: Навч. посіб. / За ред. В.С. Гопанчука, Ю.О. Заїки.- К.: Істина, 2003.-208с
30. Житловий кодекс Української РСР: Науково-практичний коментар // За ред. С.Я. Фурси.- К.:КНТ, 2008.- 1280с.
31. Забезпечення житлом, приватизація, субсидії та захист власності / Укл.: М.К. Галянтич, Г.І. Коваленко. – К.: Юрінком Інтер,1998.
32. Заїка Ю.О. Спадкове право України.-К.:Істина,2006.-216с.
33. Заїка Ю.О. Становлення і розвиток спадкового права в Україні.-К.: НАВСУ,2004.-288с.
34. Законодавство України про нерухомість / Упор. Я.М. Гуторін. - К.: Юрінком Інтер,1999.
35. Збірник документів, пов'язаних із змінами та доповненнями порядку приватизації державного житлового фонду. – К.: Держжитлокомунгосп, 1993.

36. Зейкан Я.П. Коментар Цивільного процесуального кодексу України / 2-ге вид., доп. – К.: Юридична практика, 2007. – 592 с.
37. Зелена О. Поняття юридичної відповідальності: окремі проблеми// Право України. – 2002. - № 11.
38. Zobov'язальne pravo: teorija i praktika: Navch. Posibnik. / Za red. O.V. Dzeri. – K., 2006.
39. Золотар В.А., Дятлов Д.П. Советское жилищное право.-К., 1990.
40. Иоффе О.С. Обязательственное право. М. 1975.
41. Иоффе О.С. Ответственность по советскому гражданскому праву в кн.: Избранные труды: В 4 т. Т. 1. – СПб., 2003
42. Карапетов А.Г. Соотношение принципа реального исполнения и мер гражданско-правовой ответственности// Актуальные проблемы гражданского права. Вып. 6/ Под ред. О.Ю. Шиловых. – М., 2003.
43. Кармаза О. Договір найму житла та договір оренди житла: їх співвідношення //Підприємництво, господарство і право.- 2016.- №2.-С.18-23.
44. Кармаза О. Концепції охорони та захисту житлових прав в Україні: матеріальний та процесуальний аспекти : [монографія] / О. Кармаза. – Миронівка : ПрАТ «Миронівська друкарня», 2013. – 400 с.
45. Кармаза О. Концепції охорони та захисту житлових прав у цивільному процесі : автореф. дис. ...докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право та міжнародне приватне право» / О. Кармаза ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2014. – 36 с.
46. Комментарий к Правилам учета граждан, нуждающихся в улучшении жилищных условий, и предоставлении им жилых помещений в Украинской ССР / М.А. Голодный, Г.С. Сиволобова, _К.,1989.
47. Косенко В. М. Договір найму (оренди). - К., 2007.
48. Кравчук В.М., Угриновська О.І. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. – К.: Істина, 2006. – 944 с.
49. Кузнєцова Н.С. Правове регулювання житлового будівництва.-К., 1991.- 32с.
50. Кучеренко І.М. Розвиток житлового законодавства// В кн.. Розвиток цивільного і трудового законодавства в Україні / Я.М. Шевченко, О.М. Малякко, А.Л. Салатко та ін.- Харків, 1999.
51. Литовченко Л. Договір найму жилого приміщення: особливості правового регулювання /Л. Литовченко // Право і суспільство. – 2012. – № 1. –С. 120–125.
52. Лігман Л. Поняття «житло» і його цивільно-правове значення // Підприємництво, господарство і право.-2004.-№11.-С.20

53. Лісниченко Т.М. Організаційно-правові питання управління житловими фондами. -К., 1977.
54. М.К. Галянтич Житлове право України: навчальний посібник.- К.: Юрінком Інтер, 2008.- 528с.
55. Малюська Д. Позов про визнання угоди недійсною чи віндикаційний позов? Проблеми законодавства// Вісник XI. – 2002. – Спецвипуск 1.
56. Мартин В.М. Найм, оренда: до історії понять // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2000. – Вип.35.
57. Мартин В.М. Особливості суб'єктного складу договору побутового найму (прокату) // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – 2001. – № 1.
58. Маслов В.Ф. Конституционное право на жилье.-К., 1986.
59. Маслов В.Ф. Право личной собственности на жилой дом в городе и рабочемпоселке. – М.,1954.
60. Маслов В.Ф. Право на жилище.- Харьков, 1988.
61. Матвеев Г.К. Основания гражданско-правовой ответственности. – М., 1970
62. Михайленко О. Проблема незахищеного незаконного володіння в цивільному праві// Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XI регіон. наук.-практ. конференції (3-4 лютого 2005 р.). – Л., 2005.
63. Михайлів М.О. Договір найму житла за новим Цивільним кодексом України // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції “Проблеми державотворення та захисту прав людини в Україні”. - Острог – Вип.7.-2006.- С.208-215.
64. Мічурин Е.А. Договори в Жильем. Анализ возникающих проблем и пути их разрешения. – Харьков, 2001.
65. Мічурин Є. О. Цивільний договір як один із засобів реалізації права на житло : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Є. О. Мічурин. — Х., 2000. — С. 3.
66. Мічурин Є. Правочини з житлом : [науковопрактичний посібник] / Є. Мічурин. – 3-є вид., перер. та доп. – Х. : Юрсвіт, 2007. – 536 с.
67. Мічурин Є.О. Цивільний договір як один із засобів реалізації права на житло: Автореф. дис... канд. юрид. наук. - Харків., 2000.
68. Мічурин Є.О., Сліпченко С.О, Соболев О.В. Житлове право України: Наук.-практ. Посібник.- Харків: Еспада, 2001.-318с.
69. Мусієнко В.В. Цивільно-правові аспекти договору оренди державного та комунального майна: Автореф. дис... канд. юрид. наук. - К., 2003.

70. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар.- К.: “Ін Юре”, 2003.-532с.
71. Muchajliw M.O. Umowa najmu lokalu mieszkalnego według ustawodawstwa Ukrainy // Prawo Ukrainskie Wybrane zagadnienia. Lublin.- 2013.- S.133-141
72. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за ред. В.М. Коссака. – К.: Істина, 2008.-992с.
73. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т.; за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця.- 5-е вид. перероб і доп.; К., 2013.- 832 с.
74. Организация кооперативного жилищного строительства: Справочник / Н.А. Зубков, С.П. Индыченко, И.Н. Кучеренко.- К.: Будивельник,1988.
75. Павлодский Е.А. Случай и непреодолимая сила в гражданском праве. – М., 1978.
76. Порядок визначення нормативних витрат житлово-експлуатаційних організацій, пов'язаних з утриманням будинків і прибудинкових територій.- К.: ДАЖКГ Держбуду України, 2001.
77. Приватизация жилья: Полный текст документов. – Киев-Херсон: «Высшая школа»,1993.
78. Приватизація житла в Україні. – К.: Держжитлокомунгосп, 1993.
79. Примак В.Д. Визначення вини як умови цивільно-правової відповідальності// Право України. – 2002. - № 10.
80. Примак В.Д. Непереборна сила у контексті цивільно-правової відповідальності// Вісник господарського судочинства. – 2001. - № 4.
81. Примак В.Д. Ризик і питання безвинної відповідальності в цивільному праві// Вісник господарського судочинства. – 2002. - № 4.
82. Про порядок передачі земельних ділянок (прибудинкових територій) об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків / Довідник. – К.: Центр сприяння житловим та муніципальним реформам, 2001.
83. Ромовская З.В. Субъективное право на жилище и его охрана // Вестник Львовского университета. Серия юридическая. Вып. 25. 1987.
84. Савицька А.М. Суть цивільно-правової відповідальності// Юридична відповідальність. – Л., 1975.
85. Савицька А.М. Форми протиправної поведінки за радянським цивільним правом// Юридична відповідальність. – Л., 1975.
86. Седугин П.И. Жилищное право: Учебник.-М.:Норма, 2004, -384с.
87. Сімейне право України // За ред В.С.Гопанчука.-К.: Істина,2002.
88. Сімейне право України// За ред. В.І.Борисової, І.В. Жилінкової.- К.: Юрінком Інтер, 2004.- 264с.

89. Скаржинський М. Поняття житла в цивільному праві України // Підприємництво, господарство і право.-2005.-№9.-С.76
90. Сумской Д. Вина как условие гражданско-правовой ответственности юридического лица// Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 8
91. Суханов Г. Лекции о праве собственности. – М., 1991.
92. Утримання житлового фонду в сучасних умовах .-К.: ДАЖКГ Держбуду України, 2001.
93. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Спадкове право. Теорія та практика.-К.: Атіка,2002.-496с.
94. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В. Цивільний процес: Проблеми та перспективи. – К., 2006.
95. Харитонов Є. О. Захист прав наймачів житла при переукладенні договору найму житла / Є. О. Харитонов, О. С. Омельчук // Реформування житлового законодавства: проблеми та перспективи : зб. наук. праць (за матер. круглого столу, м. Харків, 16.12.2006 р.). — Х. : Науково-дослідний ін-т приватного права і підприємництва АПрН України ; Харківський національний ун-т внутрішніх справ, 2006. — С. 76.
96. Хіміч С. Право на житло відповідно до норм Конституції України / С. Хіміч // Юридична Україна. — 2009. — № 9. — С. 55.
97. Хомін Н.С. Орендні відносини в Україні. Мінськ. 1992.
98. Хохлова Г.В. Понятие гражданско-правовой ответственности// Актуальные проблемы гражданского права. Вып. 5/ Под ред. В.В. Витрянского. – М., 2002
99. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: Підручник // За ред. С.С. Бичкова, А.І. Бірюкова., В.І. Бобрик.-К.: КНТ, 2006.-498с.
100. Цивільне право України. Загальна частина: Підручник // За ред. А.І. Бірюкова., Ю.О. Заїки.-К.: КНТ, 2006.-480с.
101. Цивільне право України.: Підручник/ За заг. ред. Я.М.Шевченко (У 2-х томах) 2-ге вид., перероб. і доп.- К.: Видавничій Дім “Ін Юре”, 2006. - 1216 с.
102. Цивільне право України: Особлива частина: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика.-К., 2010.- 1176 с.
103. Цивільне право України: Підручник // За ред. Є.О. Харитонова., А.І. Дрішлюка.-Одесса: Юрид.літ., 2005.-528с.
104. Цивільне право України: Підручник. У 2 кн. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
105. Цивільне право України: підручник: в 2-х т. Т.2/ кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера.- Львів: «Новий Світ-2000», 2014.-428с.

106. Цивільне право: Підручник: У 2-х т. // За ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.:Право, 2011.- Т.2
107. Цивільне процесуальне право України / За ред. С.С. Бичкової. – К.: Атіка, 2006. – 384 с.
108. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар.- Т.8: Договори про передачу майна у власність та користування // За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої.- Х.:ФО-П Лисяк Л.С., 2013.-672с.
109. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар: В 2т. / За заг. ред. Фурси С.Я.. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2007.
110. Черепяхин Б.Б. Виндикационные иски в советском праве// Труды по гражданскому праву. – М., 2001
111. Шаповалова О.І. Юридичні умови застосування неустойки, процентів як мір цивільно-правової відповідальності// Вісник господарського судочинства. – 2004. - № 3.
112. Шевченко Я.Н. Право собственности в Украине. К., Блиц-информ, 1996.
113. Шишка О. Реалізація права громадян на житло з житлового фонду соціального призначення / О. Шишка // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 966–970.
114. Яворська О.С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність. Монографія. – Тернопіль, 2009.
115. Яворська О.С. Юридичні підстави виникнення права приватної власності. Львів. 1996

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний сайт бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого <http://library.nulau.edu.ua>.
2. Міністерство оборони: офіційний веб сайт <http://www.mil.gov.ua/>.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень <http://www.reyestr.court.gov.ua/>.
4. Стаття 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: стандарти застосування при здійсненні правосуддя <http://nsj.gov.ua/files/1384158454...D1%82.pdf>

Інформаційні ресурси

Верховна Рада України
<http://www.rada.gov.ua>

Верховний Суд
<http://www.supreme.court.gov.ua>

Кабінет Міністрів України
<http://www.kmu.gov.ua>
Міністерство юстиції України
<http://www.minjust.gov.ua>